

N.A. Baskakov'un Tespitleri-1:

N.A. Baskakov, söz başında /e, o, ö/ ünlülerinin /^{i-y}e-, ^{u-w}o-, ^{ü-w}ö-/ tarzında söylenişini, Karakalpak Türkçesi ile Çuvaş Türkçesi arasındaki bir yakınlık olarak değerlendirmiş, bu durumun Karakalpak ve Çuvaş halklarının soy akrabalığı ve vaktiyle bunların Volga'daki dolaysız birliktelikleri ile açıklanabileceğini ifade etmiştir²⁷.

Karakalpak Türkçesi bünyesinde dar ve geniş ünlülerin farklılaşması süreci büyük ölçüde bitmiştir, ancak Karakalpak Türkçesinin ağızlarında bu ünlülerin birbiriyle değişmesi tek tük örneklerde saklanmıştır.

Karakalpak ağızlarında a ~ ı, e ~ i, o ~ u, ö ~ ü denklikleri geçmişin zayıf izleri olarak kendini göstermektedir²⁸:

Kuzey-Doğu ağızları	Güney-Batı ağızları
<i>qansıla-</i>	~ <i>qınsıla-</i> 'çenilemek (köpek hakkında)'
<i>ırcayt-</i>	~ <i>ırcıyt-</i> 'dişlerini göstermek, sırtmak'
ⁱ <i>endi</i>	~ <i>imdi / indiy</i> 'şimdi'
ⁱ <i>eñ</i>	~ <i>iñ</i> 'çok, en'
ⁱ <i>eki</i>	~ ⁱ <i>eki / iki</i> 'iki'
^u <i>on</i>	~ ^u <i>on / un</i> 'on'
^u <i>or</i>	~ <i>ura</i> 'çukur, kuyu'
^u <i>ol</i>	~ ^u <i>ol / ul / u</i> 'o'
^u <i>osı / osu</i>	~ <i>usı / usu</i> 'şu'
<i>usa-</i>	~ ^u <i>oxşa- / oqşa-</i> 'benzemek'
<i>töse-</i>	~ <i>düşe-</i> 'döşemek'

²⁷Baskakov, N.A., *Karakalpakskiy yazık II, Fonetika i morfologiya, çasti reçi i slovoobrazovanie*, Moskva 1952, s. 45.

²⁸Baskakov, N.A., a.g.e., s. 45.

Karakalpak Türkçesinin Güney-Batı ağızlarında az sayıda kelime /ç ~ş/ ve /ş~s/ biçiminde söz konusu ünsüzlerin yanyana kullanıldığı durumlar gözlenir:

Kuzey-Doğu ağızları	Güney-Batı ağızları
<i>iş-</i>	~ <i>iç-</i> / <i>iş-</i> ‘içmek’
<i>şap-</i>	~ <i>çap-</i> / <i>şap-</i> ‘kesmek, doğramak’
<i>şelek</i>	~ <i>çelek</i> / <i>şelek</i> ‘kalça, uyluk’
<i>aş</i>	~ <i>aç</i> / <i>aş</i> ‘aç’
<i>aqşa</i>	~ <i>axça</i> / <i>axşa</i> ‘para’
<i>şeke</i>	~ <i>çeke</i> / <i>şeke</i> / <i>çäkkä</i> ‘şakak’

Kuzey-Doğu ağızları	Güney-Batı ağızları
<i>tas</i>	~ <i>tas</i> / <i>taş</i> ‘taş’
<i>qurdas</i>	~ <i>qurdas</i> / <i>qurdaş</i> ‘yaşıt, akran’
ⁱ <i>esek</i>	~ ⁱ <i>esek</i> / ⁱ <i>esek</i> ‘eşek’
ⁱ <i>esit-</i>	~ ⁱ <i>esit-</i> / ⁱ <i>eşit-</i> / <i>eşit-</i> ‘duymak’
<i>as-</i>	~ <i>as-</i> / <i>aş-</i> ‘asmak’
<i>tısqarı</i>	~ <i>tısqarı</i> / <i>tışqarıy</i> ‘dışarı’